

Θέματα για συζήτηση Γ' Λυκείου για το 2019-20

1. Δεν υπάρχει ουσιαστική σύγκρουση μεταξύ της Θεολογίας και της Επιστήμης στο ζήτημα της δημιουργίας του κόσμου γιατί: α) Η **Επιστήμη** στηρίζεται στην **αντικειμενική** (καθολικά υποκειμενική) **γνώση**, με την παρατήρηση, το πείραμα, τη μαθηματική λογική ενώ η **Θεολογία** στηρίζεται στην εμπειρία [λογική, συναίσθημα, βούληση, **πίστη**, (την προσωπική σχέση εμπιστοσύνης του ανθρώπου με τον Θεό, ο οποίος αποκαλύφθηκε σ' αυτούς, για να τους σώσει από τη φθορά)]. β) Η **Επιστήμη** απαντάει στο **πώς** και **πότε** φτιάχτηκε ο κόσμος ενώ η **Θεολογία** στο **ποιός** και **γιατί** τον δημιούργησε.
2. Στην Παλαιά Διαθήκη διαβάζουμε ότι ο Θεός « έποίησεν τόν άνθρωπον κατ' εικόνα Θεοῦ » (Γέν. 1,27) « καί ἔθετο Κύριος ὁ Θεός τόν άνθρωπον ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτόν καί φυλάσσειν » (Γέν. 2,15).
3. Στη γραμματεία των αρχαίων ελλήνων, η «ὔβρις»¹, η υπερεκτίμηση δηλαδή των ανθρώπινων ικανοτήτων που οδηγεί στην αλαζονική και προσβλητική συμπεριφορά, έχει ολέθριες συνέπειες : την «ἄτη»², δηλ. την τύφλωση του νου, τη «νέμεσις»³, δηλ. την οργή των θεών, την «τίσις»⁴, δηλ. την τιμωρία και καταστροφή [¹ « ὕβρις γάρ ἔξανθοῦς' ἐκάρπωσεν στάχυν ἄτης », η περφάνεια μεστώνοντας καρποφοράει ολέθρου στάχυν (Αισχύλου, Πέρσαι, 821 και μετάφραση Ι.Ν.Γρυπάρη). ² « πρέσβα Διός θυγάτηρ Ἄτη, ἥ πάντας ἀἴται », του Δία παιδί είναι η Τύφλα, αγέραστο, και κάθε νου τυφλώνει (Ομήρου, Ιλιάδα, Τ 91 και μτφρση Καζαντζάκη – Κακριδή). ³ « τοιοῖσδέ τοι λόγοισιν ἀστεργῇ θεᾶς ἐκτήσατ' ὀργήν, οὐ κατ' ἄνθρωπον φρονῶν », την οργή της Αθηνάς τη φοβερή επήρ'απάνω του, γιατί εἶχ'ιδέες που σ'άνθρωπο δε στέκουν (Σοφοκλή, Αἴας, 776-777 και μτφρση Π.Λορεντζάτου, Εστία, 1932) ⁴ « μνηστῆρες ἀτάσθαλον ὕβριν ἔτεισαν », οι μνηστήρες πλέρωσαν για τ'άνομά τους έργα (Ομήρου, Οδύσσεια, ω 351 και μτφρση Καζαντζάκη – Κακριδή)].

4. Πολλοί θεοποιούν ή δαιμονοποιούν τη σύγχρονη τεχνολογία. Άλλοι θεωρούν ότι ο σύγχρονος ψηφιακός πολίτης μπορεί να έχει ουδέτερη στάση απέναντί της. Οι πράξεις των ελεύθερων¹ και άρα υπεύθυνων ανθρώπων, κρίνονται με βάση τα κίνητρά τους που είναι ο φόβος, η αμοιβή ή η ανιδιοτελής αγάπη. ¹ « πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει » (Α΄ Κορ. 6,12).
5. Η χρήση τεχνικών της ιατρικώς υποβοηθούμενης τεκνοποίησης, μπορεί να οδηγήσει στην προεπιλογή του φύλου του παιδιού, ιδιαίτερα σε κράτη που δεν επιτρέπεται η πολυτεκνία { Το 2016, η κυβέρνηση της Κίνας, ανακοίνωσε ότι τα ζευγάρια που ζουν στα αστικά κέντρα, μπορούν στο εξής να αποκτούν δύο παιδιά, τερματίζοντας την πολιτική του ενός παιδιού, που εφάρμοζε από το 1979 }.
6. Στην ιδανική Πολιτεία του Πλάτωνα (427 - 347) πρέπει να φροντίζουν όσους έχουν γερά σώματα και ψυχές, « τούς δέ μή, ὅσοι μὲν κατὰ σῶμα τοιοῦτοι, ἀποθνήσκουσιν ἐάσουσιν, τούς δέ κατὰ τὴν ψυχὴν κακοφυεῖς καὶ ἀνιάτους αὐτοὶ ἀποκτενοῦσιν. Τό γοῦν ἄριστον, αὐτοῖς τε τοῖς πάσχουσιν καὶ τῇ πόλει πέφανται », για τους άλλους, που δεν έχουν τέτοια σώματα, θα τους αφήνουν να πεθαίνουν και θα καταδικάζουν σε θάνατο όσους έχουν ψυχές διεφθαρμένες και αθεράπευτες. Αυτό αποδείχτηκε πως είναι το καλύτερο και για τους ίδιους τους άρρωστους και για την πολιτεία (Πολιτεία του Πλάτωνα 410a και μτφρση Ι.Γρυπάρη).
7. Η Πολιτεία θα επιβραβεύει όσους διακρίνονται στον πόλεμο ή σε άλλο τομέα, με πολυγαμία (Πολ.Πλάτ. 460b) και τα υγιή παιδιά που θα έχουν γεννηθεί από γυναίκα 20-40 ετών και άντρα 30-55 ετών (Πολ.Πλ. 460c) θα τα αναθρέψει η πόλη με δικά της έξοδα (Πολ.Πλ. 461c). Αν γεννηθούν κάποια παιδιά ανάπηρα « ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν ὥς πρέπει », θα τα κρύψουν, όπως είναι και το σωστό, σε μέρος μυστικό και αφανέρωτο (Πολιτεία Πλάτωνα 460c και μτφρση Ι.Γρυπάρη).
8. Για τα προβληματικά παιδιά, ο Αριστοτέλης (384-322) λέγει « περί δέ ἀποθέσεως καὶ τροφῆς τῶν γιγνομένων ἔστω νόμος μηδέν

πεπληρωμένον τρέφειν » (Αριστοτέλους Πολιτικά 1335b). Η έκθεση των ανίκανων παιδιών στους αποθέτες συνηθιζόταν στη Σπάρτη, όπως μαρτυρεί ο Πλούταρχος (45-120) λέγοντας « εἰ δέ ἀγγενές καὶ ἄμορφον το παιδάριον, ἀπέπεμπον εἰς τὰς Ἀποθέτας, παρὰ Ταῦγετον ... ὥς οὔτε αὐτῷ ζῆν ἄμεινον, οὔτε τῇ πόλει, τό μή καλῶς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πρὸς εὐεξίαν καὶ ρώμην πεφυκός », αν ἦταν ασθενικό και κακοσχηματισμένο το βρέφος, ... γιατί ούτε γι'αυτό ἦταν καλύτερο να ζει, ούτε για την πόλη, αυτό που απ'τη γέννησή του δεν είχε καλή ψυχοσωματική κατάσταση και δύναμη (Πλουτάρχου, Βίοι παράλληλοι, Λυκούργος, ιστ').

9. Υπάρχουν γραπτοί και άγραφοι νόμοι¹, οι οποίοι νοηματοδοτούν τις πράξεις των ανθρώπων, ιδιαίτερα στις νέες μεθόδους της επεμβατικής γενετικής. ¹ « δώσω νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω νόμους » (Ιερ. 38,33) και « τό ἔργον τοῦ νόμου γραπτόν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων » (Ρωμ. 2,15).
10. Ο προγεννητικός έλεγχος μπορεί να οδηγήσει στην παύση της κύησης, αν τα αποτελέσματά του είναι αρνητικά. Για την Εκκλησία, το έμβρυο είναι « ἐξ ἄκρας ὑπάρξεως¹ » άνθρωπος, γι'αυτό γιορτάζει τη σύλληψη του Χριστού (25 Μαρτ.), της Παναγίας (9 Δεκ.) και του αγ. Ιωάννη του προδρόμου (23 Σεπτ.). Ο αγ. Μάξιμος ο ομολογητής (580-662) λέγει: « Ἡ ψυχὴ τό εἶναι λαμβάνουσα κατὰ τὴν σύλληψιν ἅμα τῷ σώματι πρὸς ἐνός ἀνθρώπου συμπλήρωσιν ἄγεται, τό δέ σῶμα ... ἅμα τῇ ψυχῇ τὴν τοῦ ἐν εἶδος εἶναι σύν αὐτῇ δεχόμενον σύνθεσιν » (P.G. 91,1324C). ¹ αγ. Ιωάννου του Δαμασκηνού (676-749), ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, P.G. 94,1088.
11. Ο Αριστοτέλης λέγει « πρὶν αἰσθῆσιν ἐγγενέσθαι καὶ ζῶν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν » σαν τρόπο ελέγχου του υπερπληθυσμού (Αριστ. Πολιτικά, 1335b). Ο μέγας Βασίλειος προειδοποιεί: « φθείρασα κατ'ἐπιτήδευσιν, φόνου δίκην ὑπέχει. Ακριβολογία δέ

έκμεμορφωμένου καί ανεξεικονίστου¹ παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν »² γιατί όπως λέγει και ο άγιος Ιωάν. ο Δαμασκηνός « ἅμα δέ τό σῶμα καί ἡ ψυχή πέπλασται· οὐ τό μέν πρότερον, τό δέ ὕστερον » (P.G. 94,921B). ¹ Ἐξ. 21,22-23 ² Β' κανόνας του Μ.Βασιλείου (P.G. 32,672^A) που επικυρώθηκε από την Πενθέκτη Οικουμενική σύνοδο (692).

12. Οι κοινωνίες στις οποίες οι άνθρωποι αποφασίζουν τη θανάτωση ενός εμβρύου, λόγω προβλημάτων υγείας, θα κάνουν το ίδιο όταν ένας υγιής ενήλικας παρουσιάσει προβλήματα υγείας από ασθένεια ή ατύχημα; Οι χριστιανοί έχουν εμπιστοσύνη στη Θεία Πρόνοια¹ και κάθε δοκιμασία² την αντιμετωπίζουν με αγωνιστική διάθεση³ και ελπίδα⁴ στη βοήθεια⁵ του Θεού. ¹ « οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω » (Εβρ. 13,5) ² « τό δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν » (Ιακ. 1,3) ³ « ἀγωνίζου τόν καλόν ἀγῶνα τῆς πίστεως » (Α' Τιμ. 6,12) ⁴ « ἡ θλῖψις ὑπομονήν κατεργάζεται, ἡ δέ ὑπομονή δοκιμήν, ἡ δέ δοκιμή ἐλπίδα » (Ρωμ. 5,3-4) ⁵ « ὁ Θεός οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπέρ ὃ δύνασθε, ἀλλά ποιήσει σύν τῷ πειρασμῷ καί τήν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν » (Α' Κορ. 10,13).
13. Ο Θεός « ἔθετο τόν ἄνθρωπον ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτόν καί φυλάσσειν » (Γέν. 2,15). Ο « δίκαιος οἰκτίζει ψυχάς κτηνῶν αὐτοῦ, τά δέ σπλάγχνα τῶν ἀσεβῶν ἀνελεήμονα » (Παρ. 12,10).
14. Ο Χριστός εἶπε σε κάποιον πλούσιο, που ενδιαφερόταν ν' αποκτήσει την αιώνια ζωή, « εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τά ὑπάρχοντα καί δός πτωχοῖς, καί ἔξεις θησαυρόν ἐν οὐρανοῖς » (Ματθ. 19,21) και όταν ο πλούσιος ἔφυγε λυπημένος εἶπε « εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διά τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν » (Ματθ. 19,24).
15. Ο μέγας Βασίλειος (330-379) στην ομιλία του σχετικά με το « καθελῶ μου τάς ἀποθήκας¹ » και την πλεονεξία², λέγει « Τοῦ πεινῶντός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν σύ κατέχεις· τοῦ γυμνητεύοντος τό ἱμάτιον, ὃ σύ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις· τοῦ ἀνυποδέτου τό ὑπόδημα, ὃ παρά σοί κατασῆπεται· τοῦ χρήζοντος τό ἀργύριον, ὃ κατορύξας ἔχεις. Ὡστε

τοσούτους άδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο » (P.G. 31,276C-277A). ¹ (Λουκ. 12,16-21). ² « Νεκρώσατε ... τήν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία » (Κολ. 3,5).

16. Στην Παλαιά Διαθήκη βλέπομε ὅτι ἡ ἀργία « πολλήν κακίαν ἐδίδαξεν » (Σοφ. Σιράχ 33,28) καὶ ὁ μέγας Βασίλειος συμφωνεῖ λέγοντας « ἀργία κακουργίας ἀρχή » (P.G. 29,157D).

17. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει « πᾶν ὃ τι ἐάν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις » (Κολ. 3,23) καὶ « εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδέ ἐσθιέτω » (Β΄ Θεσ. 3,10).

18. Εἶναι ἐγκληματική ἡ μὴ πληρωμὴ τοῦ ἐργαζόμενου¹. ¹ « ἐκχέων αἷμα ὁ ἀποστερῶν μισθὸν μισθίου » (Σοφ. Σιράχ 34,22).

19. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναφερόμενος στὴ δίκαιη πληρωμὴ τοῦ ἐργαζόμενου καὶ στο χωρίο τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου « οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα » (Δευτ. 25,4) τονίζει « ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι » (Α΄ Κορ. 9,10).

20. Στὸ ἀποστολικό ἀνάγνωσμα, τὸ ὁποῖο διαβάζεται στὸ μυστήριό τοῦ γάμου, ἀκούμε « ἡ δέ γυνή ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα » (Εφεσ. 5,33) καὶ ἀρκετοὶ σκανδαλίζονται, γιὰτὶ ἀγνοοῦν ὅτι φόβος σημαίνει σεβασμός¹ στὴν Ἀγία Γραφή καὶ λησμονοῦν τὸ « ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω² ὡς ἑαυτὸν » (Εφεσ. 5,33). ¹ « ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου » (Ψαλμ. 110,10) ² « μηδέποτε ἀπλῶς αὐτὴν κάλει, ἀλλὰ μετὰ κολακείας, μετὰ τιμῆς, μετὰ πολλῆς ἀγάπης. Τίμα αὐτήν, καὶ οὐ δεήσεται τῆς παρ' ἐτέρων τιμῆς, οὐ δεήσεται τῆς παρ' ἐτέρων δόξης, ἅν ἀπολαύῃ τῆς παρά σοῦ » (P.G. 62,148).

21. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τοὺς συζύγους «να υποτάσσονται ὁ ἓνας στὸν ἄλλο με φόβο Χριστοῦ» (Εφεσ. 5,21) καὶ οἱ ἄντρες νὰ ἀγαποῦν τὶς γυναῖκες τοὺς « καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς » (Εφεσ. 5,25).

- 22.** Ο άγιος Ιωάννης ο χρυσόστομος, σε μία ομιλία¹ του, για τις σχέσεις του ζευγαριού, λέγει: αν κάποτε σου πει η σύζυγός σου « οὐδέπω τῶν σῶν ἀνάλωσα οὐδέν, ἔτι τὰ ἐμά² περίκειμαι, ἐξ ὧν οἱ γονεῖς μου δεδώρηνται », να της πεις « σῶμα οὐκέτι ἔχεις ἴδιον³, καί χρήματα ἔχεις ἴδια; ». ¹ Ὑπόμνημα εἰς τήν πρὸς Εφεσίους ἐπιστολήν, Ὁμιλία Κ', P.G. 62,147-148 ² « πῶς οὖν λέγεις, τὰ ἐμά, πάντων ὄντων σῶν; » (P.G. 62,148). ³ « ⁷ ... προσκολληθήσεται πρὸς τήν γυναῖκα αὐτοῦ, καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ⁸ ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ » (Μάρκ. 10,7-8).
- 23.** Ο αββάς Ματώης συμβούλευε: « ὁ καθήμενος μετὰ ἀδελφῶν, οὐκ ὀφείλει εἶναι τετραγωνιαῖος, ἀλλὰ στρογγύλος, ἵνα πρὸς πάντας κυλίηται » (Ecclesiae Graecae Monumenta, tomus primus, Johannes Baptista Cotelerius, MDCLXXVII, Apophthegmata Patrum, De Abbate Matoe, σ. 561-2).
- 24.** Σκανδαλίζουν οι λόγοι¹ και τα έργα² του Χριστού, όσους θεωρούν ότι το κήρυγμα του Ευαγγελίου απευθύνεται σε βολεμένους ιδιοκτήτες αγαθών, οι οποίοι προσδοκούν μια ήρεμη ζωή χωρίς αδικίες και διωγμούς από τους άπιστους συνανθρώπους τους. ¹ « Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τήν γῆν » (Λουκ. 12,49) και « οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν » (Ματθ. 10,34) ² Η εκδίωξη των εμπόρων και των αργυραμοιβών, από το ναό των Ιεροσολύμων (Ιωάν. 2,14-16).
- 25.** Ο Ιησούς συγκρούστηκε με τους κατεξοχήν γνώστες και ερμηνευτές του Νόμου, τους γραμματεῖς και τους φαρισαίους λέγοντάς τους: « ²⁷ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δέ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. ²⁸ οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας » (Ματθ. 23,27-8).
- 26.** Οι Ιουδαίοι τηρούσαν τυπικά την 4η εντολή, για την αργία του Σαββάτου¹. Ο Χριστός διδάσκει « τό σάββατον διὰ τόν ἄνθρωπον

ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τό σάββατον » (Μάρκ. 2,27). **1** « ⁹ ἔξ ἡμέρας ἐργᾶ καί ποιήσεις πάντα τά ἔργα σου· ¹⁰ τῇ δέ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου » (Ἐξ. 20,9-10).

27. Ο Ιησούς χάριζε την «εσωτερική ειρήνη»¹ στους μαθητές του και συχνά απευθυνόταν σ'αυτούς με το « ειρήνη»² ὑμῖν » (Λουκ. 24,36). **1** Αυτή δεν επηρεάζεται από εξωτερικά ή προσωπικά αρνητικά συμβάντα, αφού γεννιέται από τη σχέση με τον Ιησού, που είναι ο άρχοντας της ειρήνης (Ησ. 9,5-6). **2** Αυτή η γαλήνη της συνείδησης δεν ταράζεται από την αμαρτία.

28. Όσοι αγωνίζονται να επικρατήσει η ειρήνη¹ στον κόσμο, είναι παιδιά του Θεού. **1** « μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοί υἱοί Θεοῦ κληθήσονται » (Ματθ. 5,9).

29. Η ειρήνη ως αναγκαστική συμβίωση και μη πόλεμος είναι τελείως διαφορετική¹ από την ειρήνη² που δίνει ο Θεός στους χριστιανούς. **1** « ... εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ... » (Ιωάν. 14,27) **2** « ²² ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, ²³ πραότης, ἐγκράτεια » (Γαλ. 5,22-23).

30. Στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχει η ευχή « πορεύου εἰς εἰρήνην » (Α΄ Βασιλειών 1,17) και σήμερα στους εβραίους υπάρχει ο χαιρετισμός שָׁלוֹם לְכָל אֶחָד מִכֶּם *Shalom aleichem* δηλαδή ειρήνη σε σένα.

31. Στο Κοράνι¹ υπάρχει ο **سلام لك** χαιρετισμός salaam alaikum δηλαδή ειρήνη σε σένα. **1** Στο 6,54 ή στο 13,24 ή στο 16,32.

32. Η βασιλεία του Θεού¹ είναι ένα λιτό συμπόσιο, χωρίς διάκριση καθαρών και μη καθαρών², με δίκαιη διαβίωση σ'αυτή τη ζωή, που εξασφαλίζει και τη μακαριότητα στην άλλη. **1** « οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρά ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ » (Ρωμ. 14,17) και Δοξαστικό των αἰώνων της ε΄ Κυριακής των νηστειών « Οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία ... ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ ἄσκησις σὺν ἁγιασμῷ ... ». **2** (Λευιτ. 11,1-47).

- 33.** Στην επί του όρους ομιλία, ο Χριστός μακαρίζει « τούς πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην» (Ματθ. 5,6).
- 34.** « Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται » (Αββακ. 2,4 και Γαλ. 3,11), δηλαδή ο δίκαιος αν έχει την ορθή πίστη, τότε σώζεται.
- 35.** Ο προφήτης Δαβίδ αναφωνεί: « δίκαιος εἶ Κύριε καί εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου » (Ψαλμ. 118,137).
- 36.** Πολλές φορές «η δικαιοσύνη του Θεού»¹ σκανδαλίζει τους σκληρόκαρδους και ανελεήμονες, οι οποίοι περιμένουν άμεση τιμωρία² στο λάθος, χωρίς να συνυπολογίζουν α) την ιδιαιτερότητα του κάθε προσώπου³, β) τη μοναδικότητα της κάθε πράξης⁴, γ) το χρονικό διάστημα που ωριμάζει η μετάνοια⁵, δ) το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία⁶ του κάθε ανθρώπου. ¹ « τόν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρούς καί ἀγαθούς καί βρέχει ἐπὶ δικαίους καί ἀδίκους » (Ματθ. 5,45) ² Η κρατική εξουσία τιμωρεί αυστηρά και για παραδειγματισμό ³ Η ευθύνη είναι ανάλογη με την παιδεία, τη θέση, το φύλο, την εποχή ⁴ Συνήθως ομαδοποιούνται, αδιαφορώντας για τα κίνητρα των πράξεων ⁵ Ο Δαβίδ μετάνιωσε για τη μοιχεία με τη Βηρσαβέε και το φόνο του συζύγου της Ουρία του Χετταίου, μετά τον έλεγχο από τον προφήτη Νάθαν και το θάνατο του παιδιού του (Β΄ Βασιλειών 11,2-12,18) ⁶ « πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν » (Α΄ Τιμοθ. 2,4).
- 37.** Ο ακέραιος άνθρωπος, σέβεται τα δικαιώματα των αδύναμων¹ της κοινωνίας. ¹ « ... ρύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῶ καί δικαιώσατε χήραν » (Ησ. 1,17).
- 38.** Η προαιρετική κοινοκτημοσύνη¹ της πρώτης Εκκλησίας των Ιεροσολύμων, έδινε σε όλους την ευκαιρία να ζήσουν με δικαιοσύνη², που τότε η κοινωνία δεν πρόσφερε. ¹ « ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά » (Πράξ. 4,32). ² « διεδίδото ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν » (Πράξ. 4,35). Στα 40 χρόνια της πορείας των ισραηλιτών μέσα στην

έρημο, ο Θεός έδινε σε κάθε εβραίο ένα δοχείο³ μάννα καθημερινά. ³ Ένα γομόρ ήταν περίπου 4 λίτρα (Έξ. 16,16).

39. Ο Μωσαϊκός νόμος ορίζει το Σαββατικό¹ και το Ιωβηλαίο² έτος, υπενθυμίζει ότι η γη ανήκει στον Θεό και δείχνει τον τρόπο, που μπορεί να θεραπευτεί η κοινωνική αδικία στις μέρες³ μας. ¹ Κάθε 7^ο χρόνο απαγορευόταν η καλλιέργεια της γης και οι καρποί της γης αξιοποιούνταν από τους φτωχούς, τους δούλους, τους ξένους, τα ζωντανά του αγρού : « ⁴ τῷ δέ ἔτει τῷ ἐβδόμῳ σάββατα ἀνάπαυσις ἔσται τῇ γῇ, σάββατα τῷ Κυρίῳ· τὸν ἀγρόν σου οὐ σπερεῖς καὶ τὴν ἄμπελόν σου οὐ τεμεῖς ... ⁶ καὶ ἔσται τὰ σάββατα τῆς γῆς βρώματά σοι καὶ τῷ παιδί σου καὶ τῇ παιδίσκῃ σου καὶ τῷ μισθωτῷ σου καὶ τῷ παροίκῳ τῷ προσκειμένῳ πρὸς σέ, ⁷ καὶ τοῖς κτήνεσίν σου καὶ τοῖς θηρίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ σου ἔσται πᾶν τὸ γένημα αὐτοῦ εἰς βρῶσιν » (Λευϊτ. 25,4-7). ² Κάθε 50^ο χρόνο εφαρμοζόταν α) η αγρανάπαυση β) η απελευθέρωση όλων των δούλων, με τις οικογένειές τους γ) η επιστροφή της γης στους παλιούς ιδιοκτήτες ή στους απογόνους τους, χωρίς αποζημίωση: « ¹⁰ καὶ ἀγιάσετε τὸ ἔτος τὸ πεντηκοστὸν ἑνιαυτὸν καὶ διαβοήσετε ἄφεςιν ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν· ... » (Λευϊτ. 25,10-13) ³ Σύμφωνα με τη λίστα Forbes, το 2018, οι 26 πλουσιότεροι άνθρωποι του κόσμου, με περιουσίες 1,4 τρισεκ. \$, είχαν ό,τι και οι 3,8 δισεκ. φτωχότεροι πολίτες σε όλες τις χώρες του κόσμου.

40. Το ιωβηλαίο¹ έτος ήταν το «έτος της αφέσεως», με παραγραφή των χρεών ή συγχώρηση των αμαρτιών². ¹ Το יובל yobel (Λευϊτ. 25,10) είναι αποτέλεσμα της φιλανθρωπίας του πιστού ανθρώπου, ο οποίος αισθάνεται α) ευγνωμοσύνη προς τον Θεό, γιατί η γη είναι του Γιαχβέ και την έδωσε ως δώρο στους ανθρώπους και β) την υποχρέωση, ως διαχειριστής της γης, να δίνει κάτι και στους αδύναμους συνανθρώπους του ή να αφήνει τη γη να ξεκουράζεται. ² Η αμαρτία είναι πραγματική αδικία, γι'αυτό και στο «Πάτερ ημών» λέμε « καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν »

(Ματθ. 6,12). Ο όρος για να μας συγχωρήσει ο Θεός είναι να έχουμε συγχωρήσει εμείς πρώτα τους συναμαρτωλούς. { B 62 }.

41. Η ευτυχία¹ που επιδιώκουν οι άνθρωποι έχει περιεχόμενο αντίστοιχο με την πίστη² ή την κοσμοθεωρία τους. Η Εκκλησία μακαρίζει³ όσους είναι ταπεινοί, ευαίσθητοι, υπομονετικοί, καλοπροαίρετοι, όσους λαχταρούν τη δικαιοσύνη⁴, όσους συμπονούν και βοηθούν αυτούς που έχουν ανάγκη, όσους έχουν καθαρή συνείδηση, όσους αγωνίζονται για την επικράτηση της ειρήνης. ¹ Η καλοτυχία, η ευδαιμονία, η μακαριότητα. ² Η Τύχη ήταν θεά στην ελληνική μυθολογία όπως ήταν και η Fortuna στη ρωμαϊκή μυθολογία. ³ Ματθ. 5,3-11. ⁴ Ο χριστιανός ξεκινάει από τη μη αδικία, έπειτα κάνει το καλό και ο έσχατος βαθμός της τελειότητας είναι να χαίρεται όταν τον καταδιώκουν για χάρη του Χριστού⁵. ⁵ « μακάριοι οί δεδιωγμένοι ἔνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν » (Ματθ. 5,10). { B 66-7 }.

42. Η μεταμόρφωση¹ του Χριστού², έγινε επάνω στο όρος Θαβώρ³ και μάρτυρες ήταν τρεις απόστολοι, ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης. ¹ Η μεταμόρφωση του Κυρίου (Ματθ. 17,1-9), η οποία έγινε λίγο καιρό πριν φθάσει στα Ιεροσόλυμα και σταυρωθεί, γιορτάζεται στις 6 Αυγούστου γιατί τότε έγιναν τα εγκαίνια του ναού που οικοδόμησε η αγία Ελένη. ² Ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός εμφανίστηκε όπως πράγματι είναι, με τη δόξα του. ³ Ανατολικά της Ναζαρέτ, στη Γαλιλαία. Εκεί εμφανίστηκαν, δίπλα στον Κύριο, οι προφήτες Μωυσής και Ηλίας. { B 71 }.

43. Όποιος βαπτίζεται μεταμορφώνεται, δηλαδή γίνεται παιδί του Θεού και «συγκληρονόμος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Ρωμ. 8,17).

44. Το θαβώρειο ή άκτιστο φως, είναι δώρο του Θεού σε όσους¹ μπορούν να ζήσουν αυτή την ιδιαίτερη εμπειρία. ¹ Ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης ο αδερφός του, ήταν μάρτυρες της ένδοξης παρουσίας του Χριστού και είδαν όσο μπορούσαν τότε. Στην έσχατη ημέρα, όταν θ'αναστηθούν οι πιστοί, θα γίνουν όμοιοι² με τον Κύριο διότι θα τον

δουν όπως πράγματι είναι. **2** « ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα ὅτι ὁψόμεθα αὐτόν καθὼς ἐστὶ » (Α΄ Ιωάν. 3,2).

45. Ὅσοι χριστιανοί **1** ἔχουν ἐμπειρο δάσκαλο στη νοερά **2** ἢ καρδιακή προσευχή και καθαρή συνείδηση, μπορούν να λένε μυστικά ἢ με το στόμα το « Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υιέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλό ». **1** Ὅλοι οι πιστοὶ προσπαθοῦν να τηροῦν κατά το δυνατόν τις ἐντολές του Θεοῦ, που μας λέγει η Αγία Γραφή. **2** Λέγεται και « ευχή του Ἰησοῦ ».

46. Ο προφήτης Ησαΐας, που ἔζησε 8 αἰῶνες **1** πριν τη γέννηση του Χριστοῦ, αναφερόμενος στον βασιλιά της ειρήνης λέγει: « ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ιεσσαί ... καὶ ἀναπαύσεται ἐπ'αὐτόν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας » (Ησ. 1,1-2) και τότε « συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ καὶ μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται καὶ παιδίον μικρόν ἄξει αὐτούς » (Ησ. 1,6). **1** Ο προφήτης κλήθηκε στο προφητικό αξίωμα το 740 π.Χ. σε μία εποχή που ο συγκρητισμός ἔβαζε σε κίνδυνο τη λατρεία στον Γιαχβέ και η θρησκευτικότητα εἶχε γίνει τυπική, ἐξωτερική. { B 76 }.